

Hatvan esztendő

immár hatvanszor háromszázhatvanöt nappá növekedett. E hat évtized történelme, annyit és — nem változatlan, hanem mind élénkebb — érdeklődéssel elemzett tapasztalata számtalanszor igazolta és megerősítette: akkor, hatvan évvel ezelőtt, olyan mérföldkövet raktak le, amely az emberiség fejlődésének útját szegélyező határjelzők közül messze kimagaslik.

Technikai-tudományos vívmányoktól elkapatott korunkban hajlamosak vagyunk arra, hogy ezen a skálán érzékeltessük a történelmi fejlődés gyors ütemét. Kétségtelen, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom útját ebből a szempontból is fel lehet mérni: a töltényhüvelyekből készült öngyújtóktól a Vénusz űrszondáig, a muzsik faekéjétől a protongyorsító berendezésekig, a lovashadsereg kardjaitól az ökológiai fegyverekig. Mindez azonban csak következmény, világtörténelmi szempontból csupán komplementáris jelenség. A hatvan évvel ezelőtti nagy forradalom lényege nem az, vagy nem csak az, hogy birtokunkban van a Hold láthatatlan felének a térképe, hogy ismerjük a Vénusz felszínét, hőmérsékletét, hanem az, hogy e forradalom nyomában és kihatására megváltozott a Terra képe, a XX. század történelmi atmoszférájának hőmérséklete. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom nem azt volt hivatott bebizonyítani, hogy az ember élhet és dolgozhat a világűrben is, hanem azt, hogy emberhez méltó módon élhet és boldogulásáért dolgozhat itt, a Földön.

Nem napjaink valóban rendkívüli technikai-tudományos teljesítményeinek az alábecsülése olvasandó ki a fenti sorokból, hanem az az igény, hogy a történelmi tényeket és tetteket valódi értékük szerint, tényleges arányaiknak megfelelően érzékeljük. Szándékunk nem a különböző síkok szétválasztása és szembeállítás, hanem ellenkezőleg, az összefüggések kitapintása. Az ember gyakran hajlamos arra, hogy a fejlődés egy magasabb pontjához érve megmeglekedezék az Origóról, hogy különválassa a következményt az októl. Az összefüggések felismerése, az arányok tiszteltbentartása elengedhetetlen feltétele annak, hogy helyesen tájolkjuk be magunkat a Mába.

Bebizonyosodott, hogy a szocializmus bámulatos gazdasági, tudományos, technikai teljesítményekre képes. Erre azonban — más módszerekkel, finalitással és következményekkel ugyan — a kapitalizmus is képesnek bizonyult. Ilyen körülmények között a két társadalmi rendszer történelmi mérkőzésében szükségképpen és mind élesebben került előtérbe az alapvető, a legfőbb kérdés: mit tett, tesz és tehet a szocializmus az emberért, világának humanizálásáért, az ember szabadságáért és méltóságáért, személyiségének külső tényezőktől nem korlátozott fejlődéséért? Mit, annak a társadalomnak a megteremtéséért, amelyben — Marxot idézve — ha nem is lesz — mert nem lehet — minden emberből egy-egy Raffaello, de mindenki, akiben egy Raffaello rejtőzik, *akadálytalanul* kiművelheti magát? A marxisták igazán nem vádolhatók azzal, hogy alábecsülnék a gazdasági tényező szerepét. Romániában, a szocialista, de még fejlődésben lévő országban nagyon is tudjuk, hogy a fejlett szocialista gazdaság az ember boldogulásának elengedhetetlen feltétele. Ismét csak arról van szó, hogy minden dialektikus összefüggésük ellenére sem keverjük össze az eszközt a céllal, a minőségi mutatók fontossági sorrendjét.

Minden forradalom központi kérdése a hatalom — tanította Lenin. Ugyancsak Lenin hangsúlyozta, hogy a munkásosztály számára a hatalom megragadása — a polgári forradalmakkal ellentétben — nem végcél, hanem csupán elengedhetetlen kiindulópont és eszköz a szocializmus célkitűzéseinek a valóraváltására. A társadalmi életben — és különösen a szocializmusban — célok és eszközök kölcsönösen feltételezik és befolyásolják egymást. A szocializmus céljai adekvát eszközöket igényelnek; a választott és felhasznált eszközöktől függ, milyen is lesz a valóságban a kitűzött cél. Ezért nem csak a célok, de az eszközök kiválasztása és alkalmazása is opció, értékrend kérdése, melyben a *mit* és a *hogyan* azonos súlyal esik a latba. Sem a munkásosztály politikai hatalma, sem a kizsákmányoló osztályok felszámolása önmagában és „spontánul” nem biztosítja a forradalmi humanizmus azon eszményeinek a valóraváltását, amelyek a marxizmus, a szocializmus, a kommunizmus mindenkori vonzerejének a forrásai. A dolgozók hatalma, a szocialista termelési viszonyok óriási jelentőségű történelmi vívmány, ám egyszersmind csupán feltétel, esély, amellyel élni kell tudni, amelyet alkotó, tudomá-

nyos alapvetési és egyben következetes humanizmustól áthatott politikai vonallal lehet csak igazán kiaknázni.

Marx az emberiesült társadalomként jellemezte a kommunizmust. Lenin a dolgozó ember mindenfajta kiszákmányolástól és elnyomástól való felszabadítását tűzte ki a szocialista forradalom céljaként. Hat évtizeddel a világ első győztes szocialista forradalma után, a szocialista valóságot és a további szocialista átalakulások közeli vagy távolabbi perspektíváját világszerte az emberi szabadság, méltóság, gazdagodás mércéjével mérik. Hat évtized tapasztalata alapján mondhatjuk: a szocializmus fajsúlya a világban egyenesen arányos az általa kiszorított ember-telenség súlyával.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalmat követő esztendőkből, roppant erőfeszítéseket igénylő gyakorlati politikai munkássága mellett, Lenin tüzetes elméleti elemzésnek vetette alá a világtörténelem legmonumentálisabb társadalmi kísérletét, amelynek tervezője, szervezője, vezetője volt. Számos írásában foglalkozik a forradalom tanulságaival; ezek közül a legnagyobb jelentőségű munka kétségtelesen a „*Baloldaliság*“ — a *kommunizmus gyermekbetegsége*. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom nemzetközi jelentőségéről ma sem lehet érdemben szólni a lenini elemzések figyelembevétele nélkül. Mint minden valóban nagy elméleti munka, Lenin szóban forgó könyve is a felgyülemlett történelmi tapasztalatok és a megváltozott társadalmi-politikai helyzet fényében friss színekben tárja elénk eszméinek gazdagságát és változatlan időszerűségét.

Könyve bevezető soraiban Lenin hangsúlyozza, hogy kettős értelemben beszél az Októberi Forradalom nemzetközi jelentőségéről. A szó tágabb értelmében ez a nemzetközi jelentőség abban áll, hogy az oroszországi forradalom kihát az egész világra. A szó szorosabb értelmében az Októberi Forradalom nemzetközi jelentősége abban rejlik, hogy egyes alapvető vonásai nemzetközi érvényűek, vagyis — írja Lenin — történelmileg elkerülhetetlen, hogy nemzetközi méretekben megismétlődjenek. A hasonlíthatatlan realitásérzékkel rendelkező nagy forradalmár rögtön hozzáfűzi: igen nagy hiba lenne, ha túloznánk ezt az igazságot, ha nemcsak *egy* alapvető vonásokra terjesztenék ki érvényességét.

A mi elméletünk nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala — idézi könyvében Lenin a marxizmus megalapítóit, és éppen ennek a kommunista pártok politikai tevékenysége számára alapvető elvnek az érvényesítése, következményeinek kibontása teszi oly maivá, időszerűvé munkáját. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom egyes alapvető vonásainak a nemzetközi érvénye nem úgy értendő, hogy azokat egyszerűen át lehet venni, le lehet kopirozni. A történelem általában, a forradalmak története pedig különösen mindig gazdagabb tartalmú, változatosabb, sokoldalúbb, elevenebb, „ravaszabb“, mint ahogy azt akár a leghaladóbb osztályok legjobb pártjai is elképzelik. Éppen ezért, olyan receptet vagy olyan általános szabályt kidolgozni, amely minden esetre érvényes lenne — képtelenség. Az embernek a saját fejével kell gondolkodnia, hogy minden esetben el tudjon igazodni. Mindaddig — írja Lenin —, míg a népek és az országok között nemzeti és állami különbségek vannak — márpedig ezek a különbségek a szocializmus világ-méretekben való megvalósulása után is sokáig meg fognak maradni —, a világ kommunista munkásmozgalmának egysége nem a nemzeti különbségek megszüntetését, hanem a kommunizmus *alapelveinek* olyan érvényesítését követeli, amely ezeket az elveket a részletekben helyesen módosítja, ezeket a nemzeti és nemzetközi különbségekhez helyesen idomítja, alkalmazza. Felkutatni, tanulmányozni, fellelni, eltalálni, felismerni minden egyes országban a nemzeti sajátosságokat, a nemzeti szempontból jellegzetes mozzanatot, amely a kommunisták alapvetően egységes célkitűzésének, a szocialista forradalom és építés kérdéseinek *konkrét* megoldására vezet — ez a fő feladat.

Lenin ismételtlen visszatérő tanácsa a különböző — és elsősorban a gazdaságilag fejlett — országok munkásmozgalma és kommunistái számára — a *rugalmasság*. Hasznos lecke-ként említi azt, ami a II. Internacionálé „nagy tudású marxistáival és a szocializmust odaadóan szolgáló vezéreivel“ (Lenin) történt, akik a dialektikát csak az elméletben ismerték, másokat is tanítottak rá, de a gyakorlatban *nem* dialektikusoknak bizonyultak. E tanulság lenini megfogalmazása napjainkban fokozott mértékben érvényes, hasznos. „Bukásuk fő oka az volt — írja Lenin az említett teoretikusokról —, hogy »elgyönyörködtek« a munkásmozgalom és a szocializmus fejlődésének egy bizonyos formájában, megfeledkeztek arról, hogy ez a forma egyoldalú, féltek szembenézni azzal a hirtelen fordulattal, amely az objektív viszonyoknál fogva elkerülhetlenné vált, és továbbra is egyszerű, betanult, első pillantásra kétségbevonhatatlan igazságokat hajtogattak: három több a kettőnél. De a politika inkább hasonlít az algebra, mint az aritmetikára, és

még inkább a felsőbb matematikára, mint az alsóbbra. Valójában a szocialista mozgalom régi formái egytől egytől új tartalommal teltek meg, a számok előtt ezért új előjel tűnt fel: a »mínusz«, a mi bölcsseink viszont konokul továbbra az hajtogatták (és hajtogatják) maguknak és másoknak is, hogy »mínusz három« több »mínusz kettőnél«.

Ma, hatvan esztendővel az emberiség történetében új korszakot nyitó Nagy Októberi Szocialista Forradalom után, egy alapvetően megváltozott és továbbra is forradalmi változások előtt álló világban, összehasonlíthatatlanul bonyolultabb körülmények között, a lenini útmutatások érvényét sokszorososan beigazoltunk tudjuk, különösen időszertűnek érezzük. Pártunk programjellegű dokumentumaiban éppen ezeknek az elveknek a mai helyzetben való hozzáértő alkalmazására ismerünk. Amint azt Lenin mondotta ezekről az elvekről, figyelembevételük és alkalmazásuk megkímélheti a különböző országok kommunista pártjait attól, hogy oly nagy árat fizessenek megtanulásukért, mint az oroszországi forradalmárok, attól, hogy megismételjenek már elkövetett hibákat. Tudjuk, az elmúlt évtizedekben, ismert körülmények között a lenini alkotó szellemét és politikai józanságot nemegyszer kiszorította a három több a kettőnél „örökérvényű igazságát“ ismételtető bölcselkedés és az ennek megfelelő politikai gyakorlat. Tudjuk, hogy ennek ára valóban drága, hatvan évvel ezelőtt nem is sejtethetően drága volt. Ha késve is, ha nemegyszer keserves történelmi kacskaringókon keresztül is ma már visszavonhatatlanul tudjuk, végérvényesen megtanultuk a leckét. Régebbi és nem is olyan régi tapasztalatok a fedezete a Román Kommunista Párt ismert álláspontjának, miszerint minden országban az illető forradalmi erők kizárólagos joga és hivatása, hogy saját fejjel gondolkodva dolgozzák ki és alkalmazzák az adott helyzetnek, nemzeti sajátosságoknak leginkább megfelelő stratégiai vonalat és taktikát. A forradalmi mozgalomnak és vezetőerejének szüntelenül figyelemmel kell kísérnie az új jelenségeket, „az előjelek változásait“, bátran szakítania kell az elavult és hatástalan (vagy elavultságuknál fogva káros hatású) módszerekkel. Éppen ezért teljesen tudománytalan, gyakorlati szempontból pedig súlyos hiba lenne mesterségesen szembeállítani, ellentétkévé feszíteni az útkeresések, módszerek közötti szükségképpen különbözőségeket. A szocialista forradalom és építés konkrét módozatai egyik vagy másik országban korántsem kötelezők minden más ország számára, a szocialista átalakulások útjait kereső, gazdaságilag fejlett országokbeli forradalmi erők nem fogadhatják el talequale a jelenlegi szocialista országok társadalmi modelljét, mint ahogy az ilyen útkeresések folyamán kidolgozott politikai vonalat és modelleket sem szabad szembeállítani az előbbiekkel. Korunkban — mely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom óta a szocialista forradalmaknak, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetnek, az imperialista, kolonialista és neokolonialista uralom felszámolásának, az államok és nemzetek közötti kapcsolatok új elvek alapján történő megszervezésének a kora — a szocializmus térhódítása attól függ, mennyire eredményesen, hatékonyan mozdítja elő a szocializmus ügyét minden nép, minden forradalmi párt saját országában, a számára adott körülmények között. Az elmélet legfőbb és végső próbaköve a politikában is, sőt itt elsősorban — a gyakorlat. A tételek, fogalmak körüli vitáknak, a pusztán elméleti érveknek és ellenérveknek megvan a maguk fontossága, de önmagukban nem konkludensek. Valóban konkludensek csak a forradalmi gyakorlat tényleges eredményei lehetnek.

Lenin könyvének, sőt, túlzás nélkül mondhatjuk: Lenin politikai gondolkodása egyik legfontosabb következtetésének tekinthetjük azt a megállapítást, hogy a forradalmi osztálynak a társadalmi tevékenység minden — kivétel nélkül minden — formáját és oldalát uralnia kell, képesnek kell lennie arra, hogy azonnal fel tudja cserélni a harc egy adott formáját a legnagyobb hirtelenséggel beállítható új helyzet megkövetelte formákkal. Amikor annak idején a Román Kommunista Párt kifejtette álláspontját a munkás- és kommunista mozgalom vitatott (és nem ritkán egyoldalúan, nemdialektikusan megválaszolt) kérdéseiben, közöttük a szocialista forradalom békés, illetve nem békés útját illetően, érvelésében éppen erre a — saját történelmi tapasztalata által is sokszorososan beigazolt — lenini tételre támaszkodott. A Román Kommunista Párt programja is leszögezi: „a szocializmusra való áttérés békés vagy nem békés útjaival kapcsolatban az egyetemes tapasztalat azt bizonyítja, hogy ez a forradalmi harc kibontakozásának konkrét körülményeitől és a reakció, a hatalomtól megfosztott osztályok ellenállásának fokától függ. Ezért, a szocialista forradalom megvalósítására készülve, a kommunista pártoknak, a munkásosztálynak, a forradalmi erőknek mindkét lehetőséget figyelembe kell venniük. Készen kell állaniuk bármilyen utat használni a konkrét körülményektől függően azért, hogy kivívják a politikai hatalmat és áttérjenek a szocialista forradalom célkitűzéseinek megvalósítására.“

Az utóbbi időszak politikai eseményei új adatokkal szemléltetik, mennyire helytállóak pártunk programjának az imperializmus válságáról szóló elemzései. Az új történelmi körülmények között sokszorosan növekedett annak a lehetősége, hogy a forradalmi erők szocialista átalakulásra keresztülvitelére használhassák fel ezt a válságot. A történelem azonban azt bizonyítja, hogy az imperializmus maga is keres kivezető utakat, és ennek érdekében készenlétben tartja a fasizmus erőit is. A hitlerizmus újraélesztett kultusza, az újfasizták erőteljes mozgolódása fokozott éberségre inti a forradalmi erőket. A jelenlegi rendkívül bonyolult körülmények között különösen időszerű az a lenini figyelmeztetés, hogy a forradalmi erőknek *minden* lehetőséggel számolniuk kell, *minden* lehetséges helyzetre fel kell készülniük.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme óta a történelem új koordináták között mozog. Bármily bonyolult görbéket is ír le ez a mozgás, iránya kétségtelenül előre- és felfeléívelő. Hatvan évvel ezelőtt, a forradalom győzelmének, az első szocialista állam létrejöttének a híre világszerte új lendületet adott a forradalmi mozgalmaknak. A romániai munkásosztály tömegmegmozdulásokkal fejezte ki szolidaritását Oroszország győztes proletariátusával. Sokezer romániai dolgozó harcolt — más népek fiaival együtt — fegyverrel a kézben az Októberi Forradalom győzelméért és védelmében. Hazánk munkásosztályának megmozdulásai az első világháborút követő években, a Román Kommunista Párt létrejötté, megmutatták, hogy ez az osztály olyan erőt képvisel, amely joggal és hivatászerűen vállalhatja az egész dolgozó nép vezetőjének szerepét a társadalom forradalmi átalakításáért vívott harcban.

Fentebb ismertetett könyvében Lenin azt írta, hogy az oroszországi társadalom egész történelmi fejlődése gyöngyözött ki magából azokat az erőket, melyek a forradalmat végrehajtották. Minden szocialista országban, így hazánkban is, az új társadalmi rend azoknak a hosszú történelmi küzdelmeknek a gyümölcse, amelyeket a néptömegek évszázadokon keresztül folytattak az elnyomás ellen, a szabadságért, és amelyek minőségileg új, magasabb fokra emelkedtek a kommunisták vezette forradalmi harcokban. A szocializmus nem volt és nem lehet import-export cikk. Szilárdsága, ereje abban rejlik, hogy mélyreható és messziről fakadó társadalmi folyamatok eredményeként jelenik meg, szerves, szükségszerű következménye az emberi társadalom tekervényes utakat leíró, de tendenciájában objektív törvényeknek engedelmessé fejlődésének.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójáról fontos politikai események közepette emlékezünk meg. A Román Kommunista Párt országos konferenciája pontosabban megszabja a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építése során előttünk álló feladatokat. Köztársaságunk fennállásának harmincadik évfordulójára készülünk, és a néptanácsi választások szemléltetően fejezik ki a dolgozók államhatalmának, a szocialista demokráciának a lényegét. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatvanadik évfordulóján a szocialista gazdaság fejlesztésében elért eredményeinkkel, a dolgozók életszínvonalának szüntelen emelése terén kifejtett erőfeszítéseinkkel, a szocialista etika és méltányosság elveinek fokozott mértékű érvényesítésével, pezsgő társadalmi-politikai élettel erősítjük meg pártunk programjának megállapítását: „a szocialista forradalom végrehajtásával és a hazai új társadalmi rend sikeres építésének biztosításával a román nép nemcsak nagyszerű, történelmi jelentőségű nemzeti művet valósított meg, hanem egyszersmind jelentősen előmozdította az egész világ forradalmi erőinek harcát a szabadságért és a társadalmi haladásért, előmozdította a szocializmus erősítését a világon, a szocializmus tekintélyének és az egész jelenkori társadalmi fejlődésre gyakorolt befolyásának erősödését.”